

ORGANIZACIJA I NADLEŽNOST INSPEKCIJE RADA U REPUBLICI SRBIJI

REZIME: u tekstu se govori o položaju inspekcije rada u sistemu državne uprave, obliku organizacije i delokrugu njenog rada sa aspekta pozitivno-pravnih propisa. Reč je o pokušaju da se na jednom mestu prikaže struktura ove službe i oblast u kojoj deluje, kako bi se bolje razumela njena uloga i značaj.

Ključne reči: radni odnosi, bezbednost na radu, zdravlje na radu, nadzor, inspektor rada, državna uprava

1. Uvod

Državna uprava, kao sistem čiji je zadatak da obezbedi primenu propisa u jednoj zemlji, ima veliki značaj. Funkcionisanje izvršne vlasti, koja se u značajnoj meri ogleda upravo u radu državne uprave, predstavlja jedan od temelja društva. U tom smislu organi državne uprave su segment izvršne vlasti, koji je u najbližem kontaktu sa građanima i privrednim subjektima i kroz čiji rad ovi subjekti sagledavaju funkcionisanje države u celini. Zbog toga je izuzetno važno da organi državne uprave postupaju na takav način da se obezbedi dosledna primena propisa, da građani nesmetano ostvaruju prava koja im pripadaju i da, ukoliko je potrebno, zaštite svoja prava ako su ona povređena, ili ugrožena, zbog nezakonitog postupanja drugih lica. Sa obzirom da se naše društvo nalazi u periodu tranzicije i novih oblika razvoja celokupne privredne strukture, neminovne su i promene u organizaciji i funkcionisanju državne uprave. Ove promene moraju ići u pravcu modernizacije državne uprave i stvaranja efikasnijih i ekonomičnijih oblika organizovanja.

Kada je reč o inspekciji rada, ona ima posebno mesto u sistemu državne uprave. Oblast delovanja inspekcije rada je vrlo bliska građanima, jer je reč o oblasti rada, koja je svojstvena svakom pojedincu u nekom od njenih pojavnih oblika: kroz ostvarivanje prava iz radnog odnosa, radno angažovanje van radnog odnosa, ostvarivanje prava na bezbedan i zdrav rad, pravo na obustavu rada i slično. Sa obzirom na velike promene u sferi rada, u smislu: oblika organizovanja poslodavaca, brojnih privatizacija, nesigurnosti tržišta, velike nezaposlenosti, brojnih štrajkova, povreda na radu, sindikalnog organizovanja i sl. pred inspekciju rada se postavljaju novi zahtevi koji iziskuju drugačije delovanje kroz primenu novih tehnika i metoda inspeksijskog nadzora, bolju organizaciju i povećanje efikasnosti. U tom smislu od 2002. do 2004. godine u inspekciji rada je sproveden projekat „Razvoj inspekcije rada u Srbiji za 21. vek” pod pokroviteljstvom Međunarodne organizacije rada. Cilj projekta je bio da se sistem inspekcije rada uskladi sa zahtevima Evropske unije, da se modernizuje ova služba i da se podigne nivo poštovanja propisa u oblasti rada. Usledile su promene, najpre u radnom zakonodavstvu – u 2005. godini, donošenjem Zakona o radu („Službeni glasnik RS” broj 24/2005 i 61/2005) i Za-

* Načelnica Odeljenja inspekcije rada u Novom Sadu, Inspektorat za rad, Ministarstvo rada i socijalne politike

kona o bezbednosti i zdravlju na radu (“Službeni glasnik RS” broj 101/2005), potom u funkcionisanju pojedinih područnih jedinica inspekcije rada – uvođenjem integrisanog pristupa u radu inspektora rada – u 2006. godini (u Odeljenju inspekcije rada u Novom Sadu), te u organizaciji inspekcije rada – formiranjem Inspektorata za rad u 2007. godini. Da bi se jasno sagledalo funkcionisanje inspekcije rada neophodno je najpre se upoznati sa njenom organizacijom i nadležnostima.

2. Organizacija inspekcije rada

Inspekcija rada u Srbiji, kao služba koja vrši nadzor nad primenom propisa u oblasti rada, funkcioniše u okviru Inspektorata za rad. Inspektorat za rad je organ uprave u sastavu Ministarstva rada i socijalne politike koji obavlja inspeksijske i sa njima povezane stručne poslove u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu koji se odnose na redovni i kontrolni nadzor; uviđaj smrtnih, teških i kolektivnih povreda na radu; utvrđivanje ispunjenosti propisanih uslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, pre početka obavljanja delatnosti poslodavca, kao i druge poslove određene zakonom.¹ Sedište inspektorata za rad je u Beogradu.

U okviru Inspektorata za rad obrazovane su uže unutrašnje jedinice, među kojima je i 28 unutrašnjih organizacionih jedinica inspekcije rada – u okružnim područnim jedinicama i gradu Beogradu. Na području grada Beograda obrazovana su tri odeljenja inspekcije rada. U 24 upravna okruga obrazovana je po jedna uža unutrašnja organizaciona jedinica inspekcije rada i to: 16 odeljenja inspekcije rada (u područnim jedinicama u kojima je zaposleno najmanje 8 izvršilaca) i 8 odseka inspekcije rada (u područnim jedinicama gde je zaposleno od 5 do 7 izvršilaca). Jedna organizaciona jedinica inspekcije rada – Odeljenje inspekcije rada sa sedištem u Kosovskoj Mitrovici, organizovana je za područje više upravnih okruga (Kosovski, Pečki, Prizrenski, Kosovsko-mitrovački i Kosovsko-pomoravski upravni okrug).

Organizacija, ovlašćenja i odgovornosti u Inspektoratu za rad funkcionišu po sistemu vertikalne hijerarhije. Na čelu Inspektorata za rad je direktor koji rukovodi radom ovog organa uprave i neposredno je nadređen svim rukovodiocima uži unutrašnjih organizacionih jedinica – odeljenja i odseka. Radom odeljenja (kao unutrašnje organizacione jedinice) rukovodi načelnik odeljenja – inspektor rada, a radom odseka – šef odseka – inspektor rada, koji su neposredno pretpostavljeni ostalim inspektorima rada u odeljenju ili odseku. Za rad Inspektorata, i svoj rad, direktor Inspektorata odgovara ministru rada i socijalne politike. Načelnici odeljenja i šefovi odseka organizuju, objedinjuju i usmeravaju rad uži unutrašnjih jedinica i državnih službenika i nameštenika u njima, raspoređuju poslove, daju stručna uputstva za rad i obavljaju najsloženije poslove iz delokruga uži unutrašnjih jedinica. Za svoj rad, i rad uže unutrašnje jedinice, načelnici odeljenja i šefovi odseka odgovaraju direktoru Inspektorata za rad.

Da bi jedan ovako složen i teritorijalno rasprostranjen organ državne uprave mogao dobro da funkcioniše neophodno je utvrđivanje jasne strategije njegovog rada, precizno definisanje uloge svakog činioca u sistemu i odnos nesmetane uzajamne komunikacije po svim nivoima.

Sa obzirom na teritorijalnu rasprostranjenost organizacionih jedinica inspekcije rada izvan sedišta Inspektorata za rad i njihovo delovanje na područjima pojedinih upravnih okruga veoma je bitan odnos uže unutrašnje organizacione jedinice inspekcije rada i upravnog okruga. Upravni okrug je područni centar državne uprave koji obuhvata okru-

¹ Definisan članom 15. stav 2. Zakona o ministarstvima („Službeni glasnik RS” broj 43/2007).

žne područne jedinice svih organa državne uprave koje su obrazovane za njegovo područje.² Radom upravnog okruga rukovodi načelnik koji, pored ostalog, ima ovlašćenja da:

- 1) usklađuje rad okružnih područnih jedinica organa državne uprave;
- 2) prati primenu direktiva i instrukcija koje su izdate okružnim područnim jedinicama organa državne uprave;
- 3) prati ostvarivanje planova rada okružnih područnih jedinica organa državne uprave i stara se o uslovima za njihov rad i
- 4) prati rad zaposlenih u okružnim područnim jedinicama organa državne uprave i predlaže rukovodiocu državnog organa pokretanje disciplinskog postupka protiv njih.

Upravni okrug pored načelnika ima i stručnu službu koja pomaže u radu užih unutrašnjih organizacionih jedinica republičkih organa državne uprave. Po pravilu preko ovih službi organizovan je prijem i ekspedovanje pošte, arhiva, usluge daktilo-biroa i slične aktivnosti koje su neophodne za nesmetan rad inspektora rada. Ova tehnička podrška koju okrug pruža inspekciji rada je veoma bitna, jer od nje u velikoj meri zavisi efikasnost i ekonomičnost upravnog postupka. Od 2002. godine počele su poteškoće u funkcionisanju inspekcije rada u tehničkom smislu, kao i u radu drugih organa uprave formiranih na republičkom nivou, jer je došlo do smanjenja nadležnosti okruga, oduzimanjem pojedinih izvora finansiranja, koje se nastavilo smanjenjem budžetskih sredstava kojima okrug raspolaže. To je nužno izazvalo i poteškoće u funkcionisanju područnih jedinica organa državne uprave, jer okrug više nije u mogućnosti da finansira potrebe ovih organa, a područne jedinice su upućene da sve svoje potrebe ostvaruju preko sedišta državnog organa, gde je postupak ostvarivanja ovih potreba vrlo spor i nedovoljno efikasan. Ovakva situacija usporava i komplikuje rad svih državnih organa koji imaju područne jedinice van sedišta.

3. Nadležnosti inspekcije rada

Inspekcija rada vrši nadzor nad primenom propisa u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu kod svih poslodavaca osim u državnim organima.³ Kada se govori o nadležnostima inspekcije rada mora se voditi računa i o delokrugu rada drugih ministarstava, koja imaju ovlašćenja upravnog nadzora u pojedinim oblastima i nadležnostima koje u ovom smislu imaju drugi inspekcijiski organi, kako se ne bi dogodio sukob nadležnosti. Tako je, na primer, Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja propisano da poslove inspekcijiskog nadzora u sistemu predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja vrši prosvetni inspektor koji vrši kontrolu postupanja ustanove u pogledu pridržavanja zakona, drugih propisa i opštih akata, osim kontrole koja se odnosi na stručno-pedagošku proveru rada ustanove.⁴ Imajući u vidu specifičnosti pri organizovanju rada poslodavaca koji se bave delatnošću obrazovanja i vaspitanja i postojanje posebnih organa uprave sa ovlašćenjima da vrše upravni nadzor u ovim delatnostima, bez obzira na činjenicu da poslodavci koji se ovom delatnošću bave nisu državni organi, nadzor nad primenom propisa u oblasti rada kod ovih poslodavaca treba da vrše prosvetni inspektori a ne inspektori rada.

Propisi koji definišu oblast radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu su veoma brojni i potrebno je veliko znanje, ali i sposobnost, inspektora rada da bi se pravilno

² Član 2. Uredbe o upravnim okruzima („Službeni glasnik RS” broj 15/2006).

³ Član 15. stav 1. Zakona o ministarstvima.

⁴ Član 135. t. 1. tač. 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS” broj 62/2003).

i potpuno sagledalo i utvrdilo činjenično stanje, te primenile adekvatne mere. U tom smislu neophodna je stalna edukacija i proširivanje znanja inspektora rada, kao i ovladavanje novim, savremenijim i delotvornijim tehnikama i metodama rada.

U oblasti radnih odnosa osnovni propis, nad čijom primenom nadzor vrši inspekcija rada, je Zakon o radu kojim je definisano da inspekcija rada, pored nadzora nad primenom ovog zakona, vrši i nadzor nad primenom drugih propisa o radnim odnosima, opštim aktima i ugovorima o radu kojima se uređuju prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih.⁵ Kod neposredne primene Zakona o radu posebno je bitno shvatiti odnos akata kojima se regulišu prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih, njihovu hijerarhiju i pravne posledice neusaglašenosti ovih akata, jer često upravo od sagledavanja ove problematike zavisi pravilna primena propisa u oblasti radnih odnosa.

U pogledu radnog angažovanja lica bez zasnivanja radnog odnosa u nadležnosti inspekcije rada je i Zakon o zadrugama, nad čijom primenom nadzor vrši inspekcija rada u delu kojim su regulisani uslovi i način radnog angažovanja lica preko zadruge.⁶ Ovaj zakon bliže utvrđuje uslove pod kojima poslodavac može radno angažovati lica za obavljanje privremenih i povremenih poslova uz posredovanje zadruge. Sa obzirom na brojne situacije koje stvaraju potrebu da poslodavac angažuje lica za obavljanje privremenih i povremenih poslova veoma je važno jasno razgraničiti krug lica koja mogu biti angažovana na ovaj način i poslovi koji se, pri ovom obliku radnog angažovanja, mogu vršiti.

Inspekcija rada vrši nadzor i u pogledu obaveza poslodavca da nadležnim službama podnesu prijave na obavezno penzijsko, invalidsko i zdravstveno osiguranje za lica koja radno angažuje u zavisnosti od osnova radnog angažovanja, pa u tom smislu vrši nadzor nad primenom Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju⁷ i Zakona o zdravstvenom osiguranju.⁸

U pogledu evidencija u oblasti rada, koje je poslodavac dužan da vodi i čuva, inspekcija rada vrši nadzor nad primenom Zakona o evidencijama u oblasti rada⁹ u pogledu evidencija o zaposlenim licima, o slobodnim radnim mestima i o zaradama zaposlenih lica. Pravilno ustrojene evidencije pružaju mogućnost lakšeg uvida u ostvarivanje pojedinih prava zaposlenih, kako od strane organa uprave koji vrše nadzore u određenim segmentima, tako i od strane poslodavaca, ali i samih lica na koja se ovi podaci odnose.

Vezano za obaveze poslodavca pre, i u toku, zasnivanja radnog odnosa, kao i prilikom, i posle, prestanka radnog odnosa zaposlenog inspekcija rada vrši nadzor nad primenom Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti u pogledu dužnosti poslodavca da Nacionalnoj službi za zapošljavanje prijavi: potrebu za zapošljavanjem, zasnivanje radnog odnosa i zaključivanje ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova, osiguranje zaposlenog, prestanak radnog odnosa i prestanak osiguranja.¹⁰ Evidencije koje vodi Nacionalna služba za zapošljavanje veoma su bitne radi praćenja kretanja radne snage na tržištu rada i promena u potrebama poslodavaca za određenim profilima lica koja radno angažuju. Aktivnošću inspektora rada u pogledu primene ovog zakona postiže se obezbeđivanje ažurnosti propisanih evidencija.

⁵ Član 268. Zakona o radu.

⁶ Zakon o zadrugama („Službeni glasnik SRS” br. 57/89) i („Službeni glasnik RS” br. 46/95).

⁷ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS” broj 34/2003).

⁸ Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS” broj 107/2005 i 109/2005).

⁹ Zakon o evidencijama u oblasti rada („Službeni list SRJ” broj 46/96) i („Službeni glasnik RS” broj 101/05).

¹⁰ Član 100. Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti („Službeni glasnik RS” broj 71/2003).

U pogledu prava zaposlenih lica koja uživaju posebnu zaštitu inspekcija rada je nadležna u pogledu primene Zakona o društvenoj brizi o deci, u delu koji se odnosi na naknadu zarade za vreme porodiljskog, produženog porodiljskog odsustva zaposlenog roditelja i odsustva sa rada usvojioca radi nege deteta¹¹ i Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, u delu koji se odnosi na diskriminaciju u vezi sa zapošljavanjem i radnim odnosom.¹²

Inspekcija rada vrši i nadzor nad primenom Zakona o štrajku.¹³ Kod primene ovog zakona posebno dolazi do izražaja sposobnost inspektora rada, ukoliko je ima, da svojim postupanjem ublaži narasle tenzije i doprinese rešavanju nastalog spora između socijalnih partnera. Zbog toga je, kod organizovanja inspekcijuskog nadzora povodom štrajka, neophodno voditi računa i o subjektivnim karakteristikama samog inspektora rada.

U oblasti bezbednosti i zdravlja na radu osnovni propis, nad čijom primenom nadzor vrši inspekcija rada, je Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu kojim je propisano da inspekcija rada vrši nadzor nad primenom ovog zakona, ali i propisa donetih na osnovu njega, tehničkih i drugih mera koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, kao i nad primenom mera o bezbednosti i zdravlju na radu propisanim opštim aktom poslodavca, kolektivnim ugovorom, ili ugovorom o radu.¹⁴ Ovo je oblast kojoj inspekcija rada mora dati još veći značaj pre svega kroz angažovanje inspektora rada u segmentu kontrole nad primenom preventivnih mera, kako bi se broj povreda na radu smanjio i podigao nivo bezbednosti lica koja rade, naročito u delatnostima koje su visoko rizične (industrija, građevinarstvo, poljoprivreda i sl.).

U pogledu primene mera za bezbedan i zdrav rad zaposlenih veoma je bitna obaveza poslodavca (u određenim delatnostima) da pre početka obavljanja delatnosti od inspekcije rada pribavi akt-rešenje kojim se utvrđuje ispunjenost propisanih uslova u pogledu bezbednosti i zaštite zdravlja na radu, te u tom smislu inspekcija rada vrši nadzor nad primenom Zakona o privatnim preduzetnicima¹⁵ i Zakona o privrednim društvima¹⁶. Ovim zakonima određene su delatnosti kod kojih je neophodno da poslodavac, pre početka njihovog obavljanja, izvrši pomenutu obavezu i pribavi odgovarajući akt.

Inspekcija rada vrši nadzor nad primenom Zakona o zabrani pušenja u zatvorenim prostorijama u delu kojim je regulisana zabrana pušenja u zatvorenoj prostoriji u kojoj radi zaposleni nepušač.¹⁷

Oblast bezbednosti i zdravlja na radu čini deo korpusa prava i obaveza u oblasti rada, te u tom smislu značajan je broj odredaba koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu koje nisu propisane Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, već drugim zakonima kao što su: Zakon o radu, Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, Zakon o zdravstvenom osiguranju i dr. Ono što oblast bezbednosti i zdravlja na radu čini posebno složenom to je veliki broj podzakonskih akata (pravilnika) kojima su propisane pre-

¹¹ Čl. 12-18. Zakona o društvenoj brizi o deci („Službeni glasnik RS” broj 49/92, 29/93, 53/93, 67/93, 28/94, 47/94, 48/94, 25/96, 29/2001, 16/2002, 62/2003 i 101/2005).

¹² Čl. 21-26. Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom („Službeni glasnik RS” broj 33/2006).

¹³ Zakon o štrajku („Službeni list SRJ” 29/96).

¹⁴ Čl. 61. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

¹⁵ Čl. 11. Zakona o privatnim preduzetnicima („Službeni glasnik SRS” broj 54/89i 9/90 i “Službeni glasnik RS” broj 46/91, 53/95 i 35/2002) .

¹⁶ Čl. 6. Zakona o privrednim društvima („Službeni glasnik RS” broj 76/04).

¹⁷ Čl. 1. st. 2. tač 3. Zakona o zabrani pušenja u zatvorenim prostorijama („Službeni glasnik RS” broj 16/95 i 101/2005).

ventivne mere u ostvarivanju bezbednosti i zdravlja na radu, kao i mnoštvo tehničkih propisa, normativa i standarda, nad čijom primenom nadzor vrši upravo inspekcija rada.

Nadležnost inspekcije rada prostire se i na oblast krivičnog prava u pogledu izvršenja krivičnih sankcija. Naime, ukoliko u krivičnom postupku okrivljenom bude izrečena mera bezbednosti – zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti sud, koji je u prvom stepenu izrekao ovu meru, pravnosnažnu odluku dostavlja i nadležnoj organizacionoj jedinici inspekcije rada, prema mestu vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti, radi izvršenja izrečene mere bezbednosti.¹⁸

Pored mnoštva propisa, nad kojima inspekcija rada neposredno vrši nadzor, da bi inspektor rada pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje, neophodno je da poznaje i posebne propise u svakoj od delatnosti koja je predmet inspekcijuskog nadzora, jer ovi propisi mogu bitno da utiču na ostvarivanje prava zaposlenih u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu. Posebni propisi često regulišu specifičnosti, sa aspekta delatnosti i oblika organizovanja, koje se moraju uzeti u obzir pri utvrđivanju činjeničnog stanja.

4. Zaključak

Sagledavanjem organizacije i nadležnosti inspekcije rada uočavamo da je reč o veoma značajnom segmentu državne uprave, čije delovanje može bitno da utiče na stanje u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu.

Organizacija inspekcije rada, u smislu područno organizovanih unutrašnjih jedinica, je dobar način da se delovanje inspekcije rada prilagodi uslovima i potrebama pojedinih regiona. Sa obzirom na značajne razlike u stepenu privredne razvijenosti, grupisanju delatnosti, opasnostima i štetnostima, karakteristikama stanovništva i sličnim činionicima neophodno je u svakoj unutrašnjoj organizacionoj jedinici inspekcije rada sagledati sve elemente koji mogu uticati na stanje u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu, te u skladu sa tim usmeriti rad inspekcije rada kako bi se postigli što bolji efekti. U tom smislu veoma je bitna uloga rukovodilaca unutrašnjih organizacionih jedinica, jer su to lica koja treba da politiku i strategiju Inspektorata za rad sprovedu u delo na način koji je najdelotvorniji na području te jedinice. Zbog toga je izuzetno važno uspostavljanje stalne komunikacije između sedišta Inspektorata za rad i užih unutrašnjih organizacionih jedinica inspekcije rada, sa dobrim protokom informacija, jasnim i preciznim stavovima i stalnim praćenjem postignutih efekata.

Da bi ovaj sistem dobro funkcionisao neophodno je jasno definisati izvore finansiranja osnovnih tehničkih potreba inspektora rada u područnim jedinicama i stalno poboljšanje tehničke opremljenosti Inspektorata za rad u celini.

Prikaz nadležnosti inspekcije rada, u smislu primene mnoštva propisa, ukazuje na značaj koji ova služba ima kada je u pitanju oblast rada. Pravilno i blagovremeno delovanje inspekcije rada može bitno da doprinese uspostavljanju odnosa u kojima će se u punoj meri ostvarivati prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih i poslodavaca, kao socijalnih partnera. Pored dobre organizacije, koja je preduslov ostvarenja pomenutog zahteva, neophodno je stalno usavršavanje inspektora rada: edukacija u okviru Inspektorata, učešće na stručnim skupovima, praćenje stručne literature i slično, jer od stručnosti i sposobnosti inspektora rada najviše zavisi da li će ili ne Inspektorat za rad ostvariti ciljeve koji su pred njim.

¹⁸ Član 206. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija („Službeni glasnik RS” broj 85/2005).

Ljiljana Stojšić, LL.M.

Organization and jurisdiction of labor inspection in the Republic of Serbia

A b s t r a c t

The text is about labor inspection's position within the government administration system, organizational form and the scope of its work within the context of valid legal rules. It aims to summarize the structure of this agency and the area of its competence, in order to give better understanding of its role and significance.

Literatura

1. Drašković dr Radovan, Funkcije upravnog nadzora, Novi Sad, 1987.
2. Ivošević dr Zoran; Ivošević Milan, *Komentar zakona o radnim odnosima Srbije*, Savremena administracija, 1998.
3. Jovanović dr Predrag, Radno pravo, Novi Sad, 1993.
4. Lubarda dr Branko, Radno pravi položaj u pravu Evropske unije, Pravo evropske unije (zbornik radova), Beograd, 1998.
5. Lukić dr Radomir i Košutić dr Budimir, Uvod u pravo, Naučna knjiga, Beograd 1988.
6. Uredba o upravnim okruzima („Službeni glasnik RS” broj 15/2006).
7. Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS” broj 101/2005).
8. Zakon o društvenoj brizi o deci („Službeni glasnik RS” broj 49/92, 29/93, 53/93, 67/93, 28/94, 47/94, 48/94, 25/96, 29/2001, 16/2002, 62/2003 i 101/2005).
9. Zakon o evidencijama u oblasti rada („Službeni list SRJ” broj 46/96) i („Službeni glasnik RS” broj 101/05).
10. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija („Službeni glasnik RS” broj 85/2005).
11. Zakon o ministarstvima („Službeni glasnik RS” broj 43/2007).
12. Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS” broj 62/2003).
13. Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS” broj 34/2003).
14. Zakon o privatnim preduzetnicima („Službeni glasnik SRS” broj 54/89i 9/90 i “Službeni glasnik RS” broj 46/91, 53/95 i 35/2002).
15. Zakon o privrednim društvima („Službeni glasnik RS” broj 76/04).
16. Zakon o radu („Službeni glasnik RS” broj 24/2005 i 61/2005).
17. Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom („Službeni glasnik RS” broj 33/2006).
18. Zakon o štrajku („Službeni list SRJ” 29/96).
19. Zakon o zabrani pušenja u zatvorenim prostorijama („Službeni glasnik RS” broj 16/95 i 101/2005).
20. Zakon o zadrugama („Službeni glasnik SRS” br. 57/89) i („Službeni glasnik RS” br. 46/95).
21. Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti („Službeni glasnik RS” broj 71/2003).
22. Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS” broj 107/2005 i 109/2005).